Rigshospitalet

REGION

Sorgen - den nødvendige fortælling. Om sorg og krise som eksistentielt vendepunkt

Hospitalspræst Christian Juul Busch,
Rigshospitalet.
christian.busch@regionh.dk

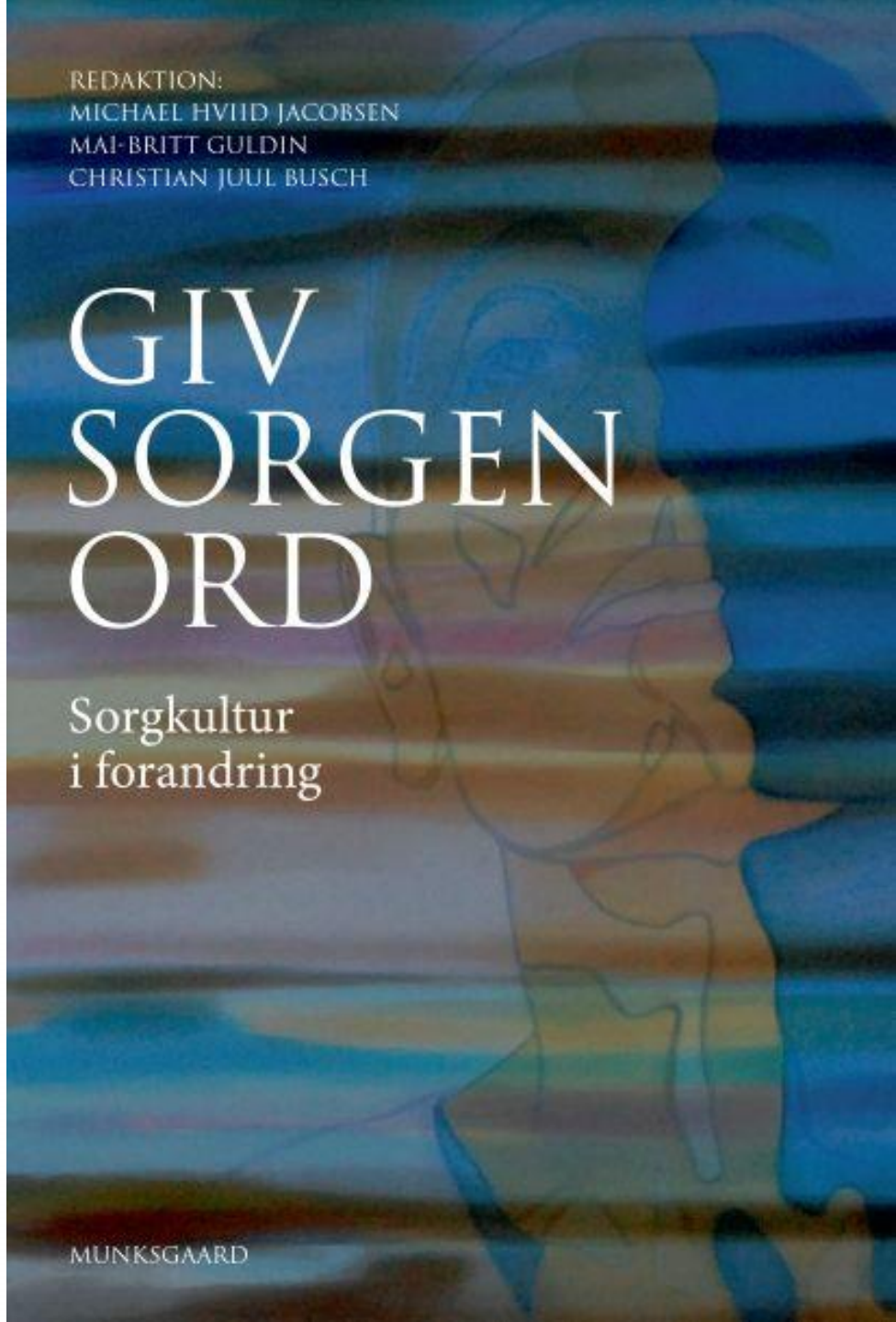
Teknologiseminar,
Middelfart, Hindsgavl, Huset, den 1. december 2021

Rigshospitalet

En af dagligdagens glade praktikere

„Giv sorgen ord. Den sorg, du holder inde i dig, vil hviske i dit hjerte, indtil det går i stykker“

(Shakespeares, Macbeth).

Antydninger af et indhold:

- Sygdom som eksistentielt vendepunkt - chokket
- ”Vi er de fortællinger, der kan fortælles om os!”
- Når drømmefortællingen krakelerer – Tabets nødvendige fortælling
- Livets dualitet – patienters pendulering
- Dynamisk sorgmodel – ”to-sporsmodellen”
- ”Sorgens mange ansigter”
- ”Altid” og ”aldrig” – tilværelsens eksistentielle grundfortælling og angsten
- Mellem vemod og fortvivlelse

Det eksistentielle chok

Arkitekt efter hjerneblødning:

”Det var som at stå med et stort flot Lego-hus i hænderne, og være glad for at have bygget det så fint – og så pludselig tabe det hele på gulvet …

Det eksistentielle chok

”Hvordan skal jeg nogensinde få det samlet igen?”

Det eksistentielle chok

"… Når et menneske hele livet har været privilegeret med et jernhelbred, altid har vidst, at kroppen var i orden og gjorde, hvad jeg gav den ordre til at gøre, så opstår der en mærkelig følelse af magt. At føle sig usårlig. Ja, man tænker det ikke, men det er at være ganske udsat. *Og når så pludselig den sorte vinge suser hen over ens sjæl og legeme, så ser man, at det perfekte ikke mere er perfekt, at det usårlige kan såres. …"*

Ghita Nørby, skuespiller, født 1935 – fik konstateret underlivskræft i 1993.

Madsen, B og Olesen, P 2003 Vi længe leve. 25 danskere skriver om at overleve kræft. Kroghs Forlag, s.16.

Antydninger af et indhold:

”Vi er de fortællinger, der kan fortælles om os!”

Fortællingen

”Vi er de fortællinger, der kan fortælles om os.”

”Hvem er du?”

Fortællingen

”Et menneskes liv kan forstås som de fortællinger, der kan fortælles om det. Ikke at det er de fortællinger, men det kan forstås som en fortælling.”

Paul Ricoeur (1913-2005)

Fortællingen

”Vi er de fortællinger, der kan fortælles om os.”

Navnet henter sit indhold fra fortællinger.
Navne er overskrifter over historier

Wilhelm Schapp (1884-1965)

Antydninger af et indhold:

Når drømmefortællingen krakelerer – Sorgens nødvendige fortælling

”Det her var ikke en del af planen …!”

Eksempel: Navngivning & dåb

- Fornavn - unik
- Efternavn - relation til søskende, forældre, slægt
- Dåb - ”Du er et Guds barn!” indoptagelse i metafysisk sammenhæng

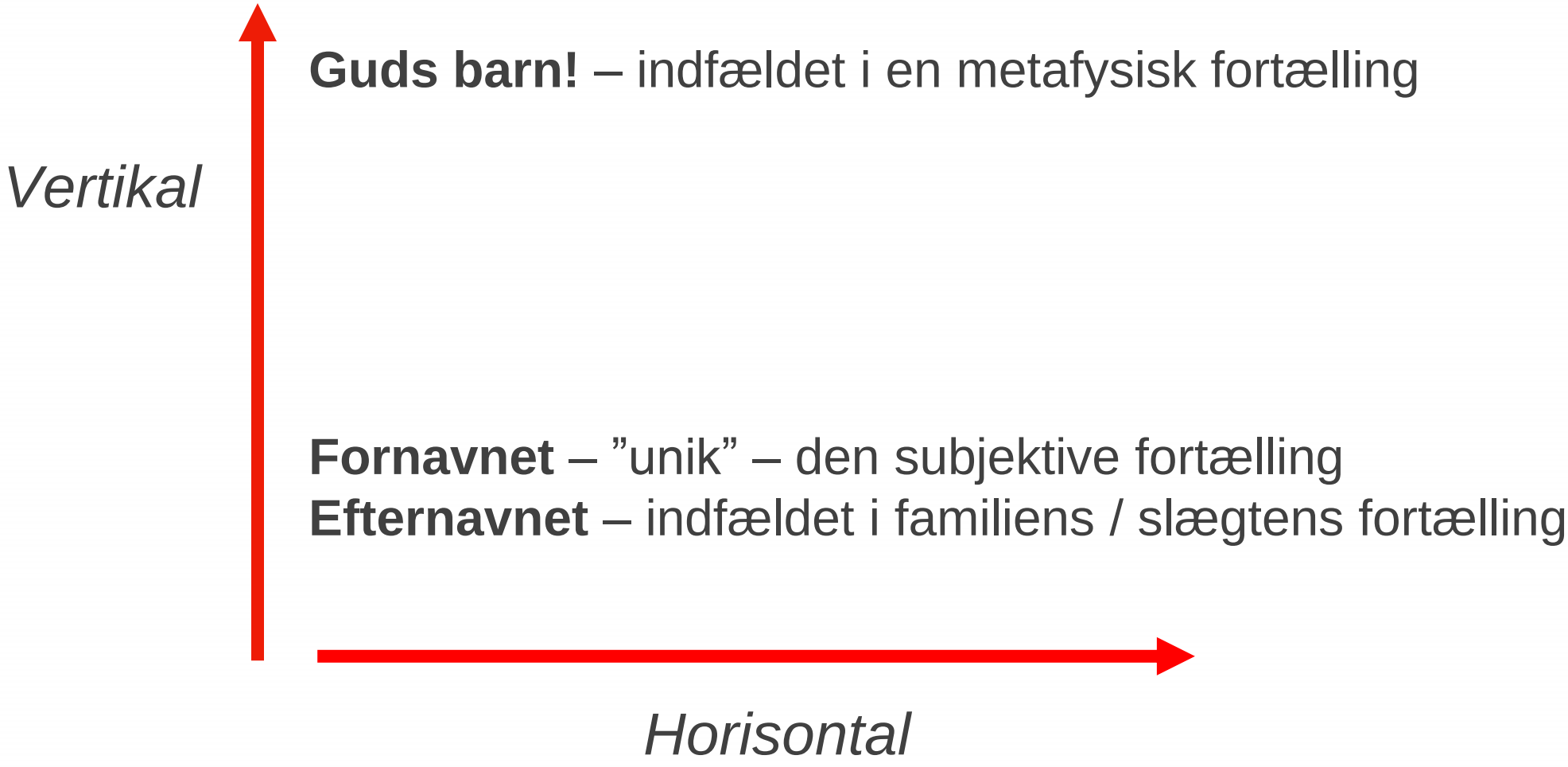
En meningsfuld ramme for subjektiviteten

Skab rammen på den måde som den er meningsfuld for det enkelte menneske / forældrene.

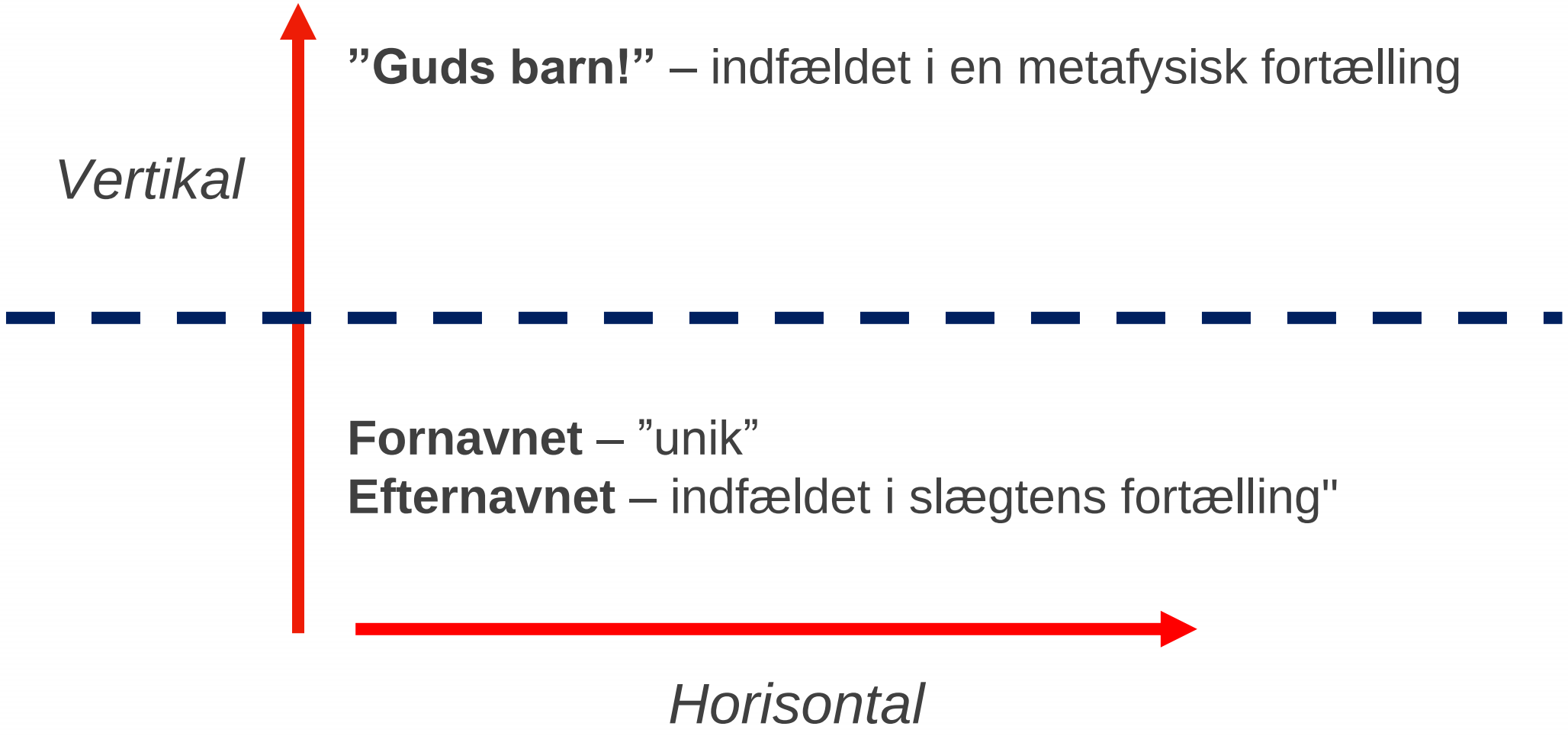
”Enheden i menneskets subjektivitet ligger i de historier, som mennesket er forviklet i.”

(Wilhelm Schapp (1884-1965)

Den horisontale og den vertikale fortælling – 3 niveauer for ”ramme ”-fortællingen

Den horisontale og den vertikale fortælling – 3 niveauer for ”ramme ”-fortællingen

Livsfortællingens niveauer

Jeg – historien - Fornavn
Vi – historien - Efternavn
Al – historien - Grundfortælling

(Wilhelm Schapp (1884 -1965)

De store religioner fortæller i grunden alle hver deres al-historie

(Svend Bjerg. Den kristne grundfortælling. 1981)

Rigshospitalet

”Når man fortæller, sætter man ting sammen, som er gået i stykker! ”

Karen Blixen

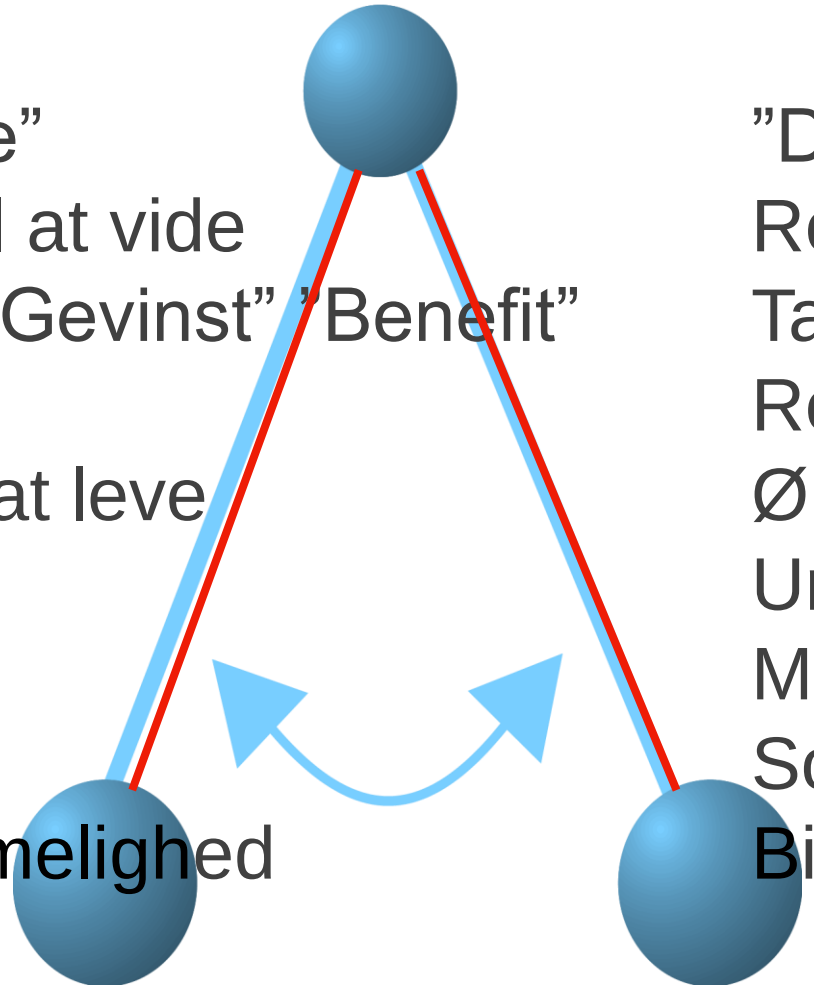
Christian Busch, Hospitalspræst

Antydninger af et indhold:

- Dynamisk sorgmodel – ”to-sporsmodellen”

Pendulering

”Her inde”
Retten til at vide
Tillægs-”Gevinst” ”Benefit”
Håb
Viljen til at leve
Oprør
Kontrol
Glæde
Taknemmelighed

”Der ude”
Retten til *ikke* at vide
Tab
Realisme
Ønsket om at dø
Underkastelse
Magtesløshed
Sorg
Bitterhed

Forenende modsætninger

Det er modsætninger, som man kunne tro var uforenelige, sådan at den ene udelukker og lammer den anden, men i virkeligheden styrker og befrugter de hinanden; begge modsætninger går i forfald, hvis de mister kontakten med hinanden.

K.E. Løgstrup. System og symbol. 1985.

Lidelse & Lykke

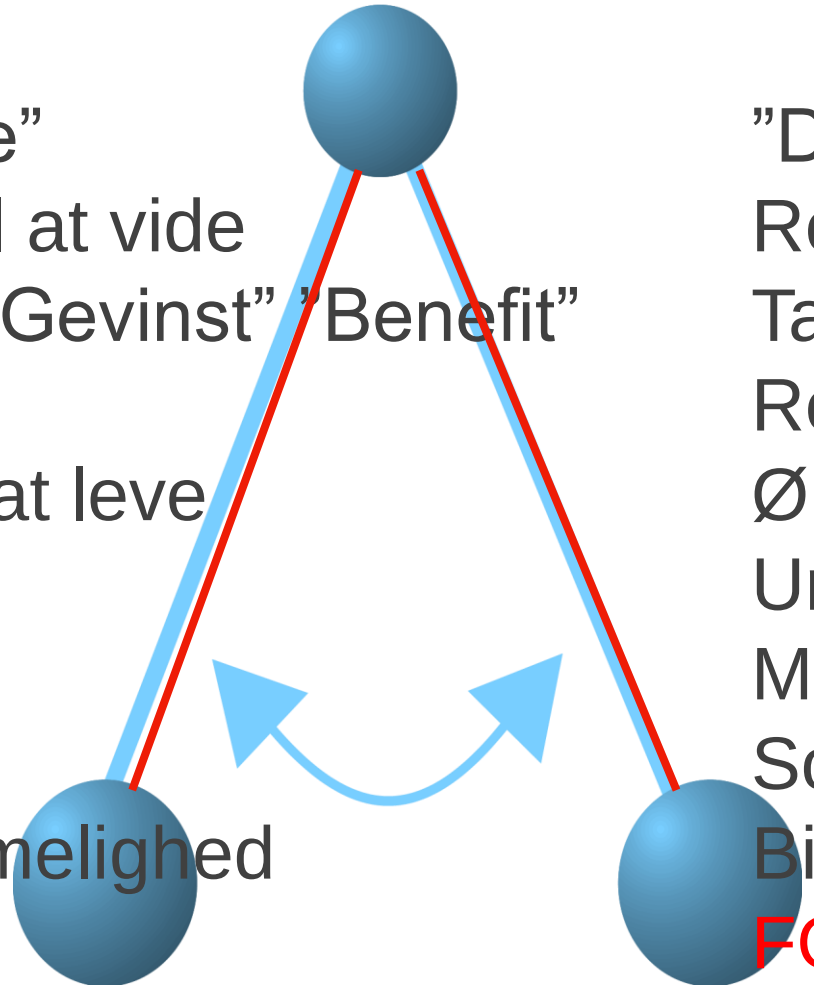
Lidelse er oplevelsen af en basal modsætning mellem ”villen” og ”kunnen”

Lykke er den vekslende given og modtagen mellem frie mennesker.

Lidelse udelukker ikke altid lykke!

Peter Kemp

Pendulering

”Her inde”
Retten til at vide
Tillægs-”Gevinst” ”Benefit”
Håb
Viljen til at leve
Oprør
Kontrol
Glæde
Taknemmelighed
VEMOD

”Der ude”
Retten til *ikke* at vide
Tab
Realisme
Ønsket om at dø
Underkastelse
Magtesløshed
Sorg
Bitterhed
FORTVIVLELSE

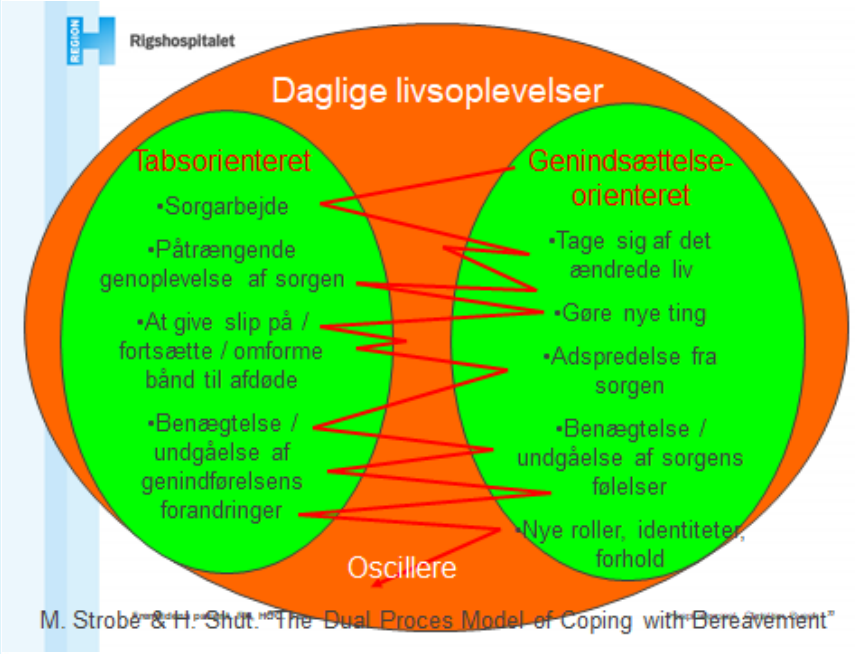
Christian Busch, Hospitalspræst

Antydninger af et indhold:

- Dynamisk sorgmodel – ”to-sporsmodellen”

Sorgen over sygdommen - mellem vemod og fortvivlelse – pendulering

Tosporsmodellen – Oscillere mellem tabsorienteret - og restaurerende spor.
Sorg ved død – ikke nødvendigvis kompatibelt til kronisk syge og døende!

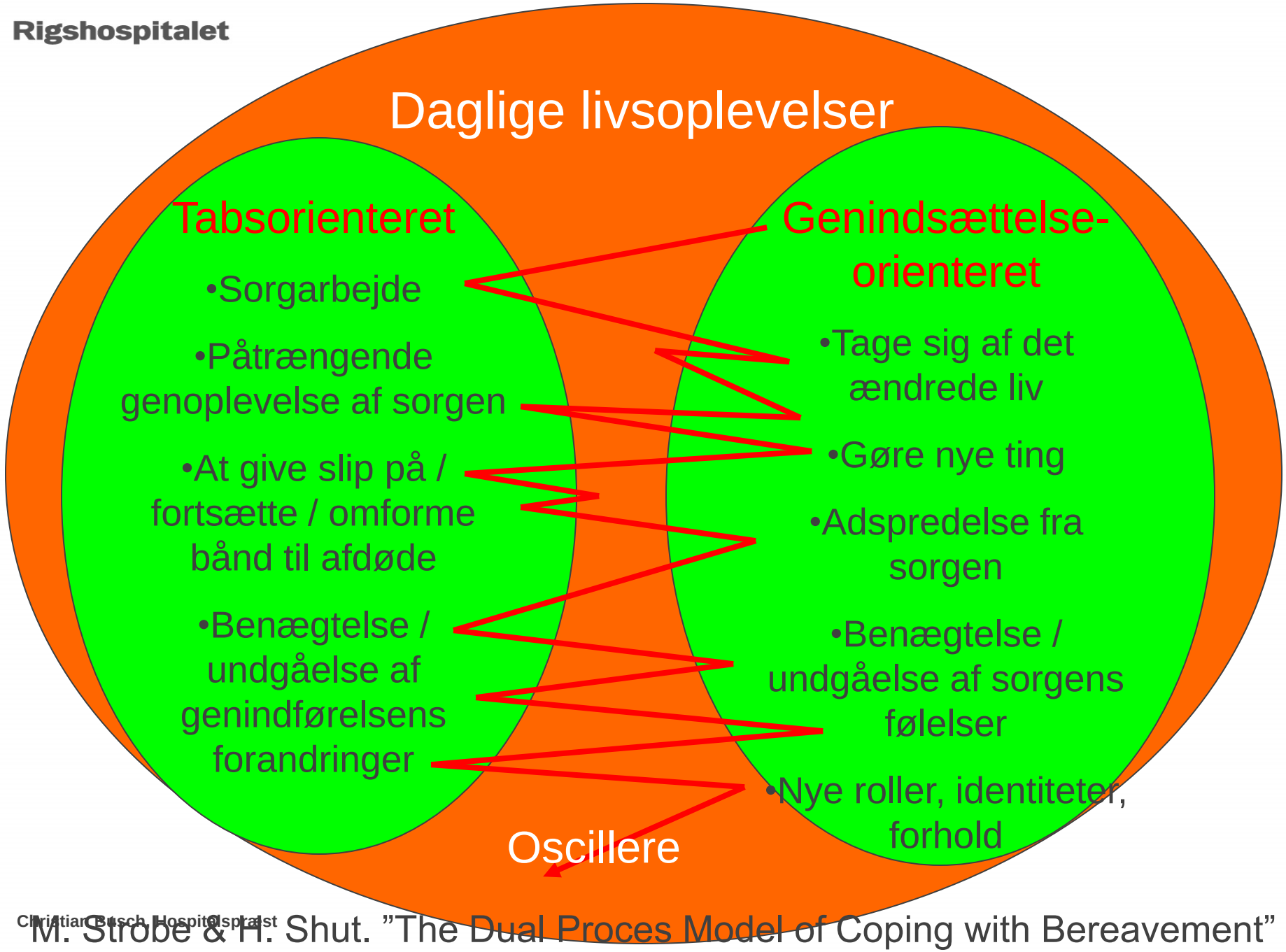
Find et sprog for at beskrive den kronisk syges sorg.

Følelsesforløsende sorgteori

1. Accept af tabets virkelighed
2. Oplevelse af sorgens smerte
3. Tilpasning til livet uden afdøde
4. Følelsesmæssig omlægning af forholdet til afdøde

   (Reinvestering af den følelsesmæssige energi.
   Convert / Transform)

William Worden
/ Marianne Davidsen Nielsen & Nini Leick

M. Stroebe & H. Shut. "The Dual Proces Model of Coping with Bereavement"

Hvor henter du styrke i denne situation?

At spørge neutralt ind til Eksistentielle/åndelige temaer

Antydninger af et indhold:

Når vi mister – ved død eller sygdom

– Sorg er noget, vi giver hinanden!

Socialkonstruktionisme

– Sorgen udspiller sig ikke alene intrapersonelt men også i et interpersonelt og socialt forhandlet netværk

Følelsesregler	Beskrivelse
Privilegier	***At udtrykke svære følelser*** Som vrede, ked-af-det-hed, skyld og skam ***At trække sig fra sociale forpligtigelser*** Studie, arbejde eller netværk
Restriktioner	**At man kontrollerer sine følelser** Både deres varighed og deres intensitet - ikke er for trist eller for glad og ikke for længe efter tabet
Adgangsbetingelser	***Alder*** Yngre har ofte lov til at sørge mere end ældre ***Køn*** Kvinder har ofte lov til at udtrykke mere sorg ***Relation til afdøde*** Tætte familiære relationer er mere acceptable at sørge over ***Dødsomstændighed*** Hvis dødsfaldet er pludseligt, kan man få mere accept for sit chok/sin sorg

Fra Jesper Roesgaard Mogensen

REGION

Antydninger af et indhold:

Sorgens mange ansigter

Sorgens mangfoldighed

Menneskers måde at reagere på at miste en nærtstående ved død er mangfoldige. Ligesom ethvert menneskes fingeraftryk er unikt for det enkelte individ, så er det enkelte individs måde at gennemleve og udtrykke sin sorg også unik, …

Margaret Stroebe - i et foredrag.

Hvor er du stærk!

Er du stærk?

Det ville nok være godt for dig at ”få det ud”!

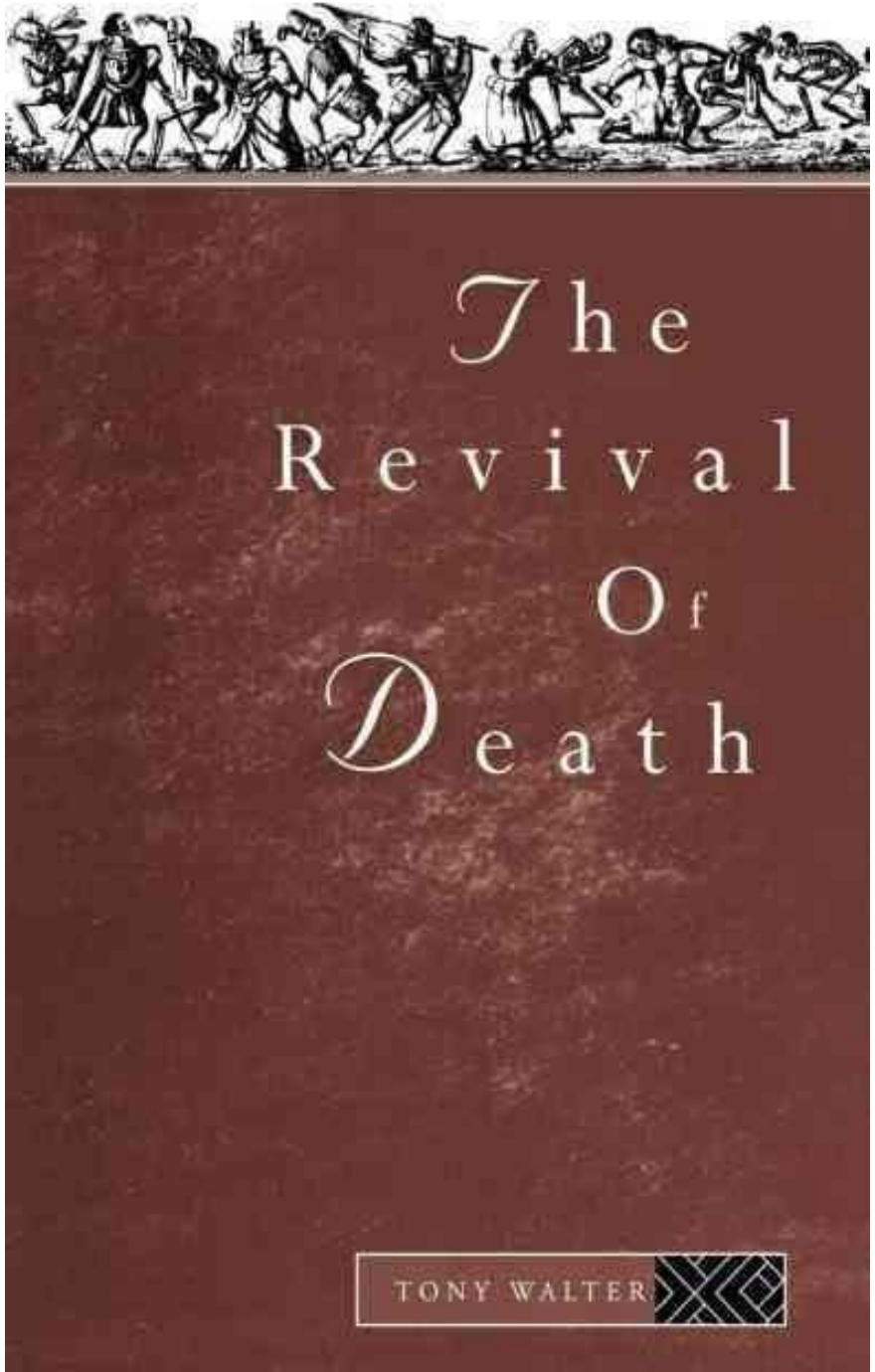
Er det godt for dig at ”få det ud”?

Each person's way of expressing grief is possibly the best way for that person to express his or her grief

Tony Walter (1994)

Den måde et menneske udtrykker sin sorg på – er formodentlig den bedste måde for det menneske

Mønstre i sorgen:

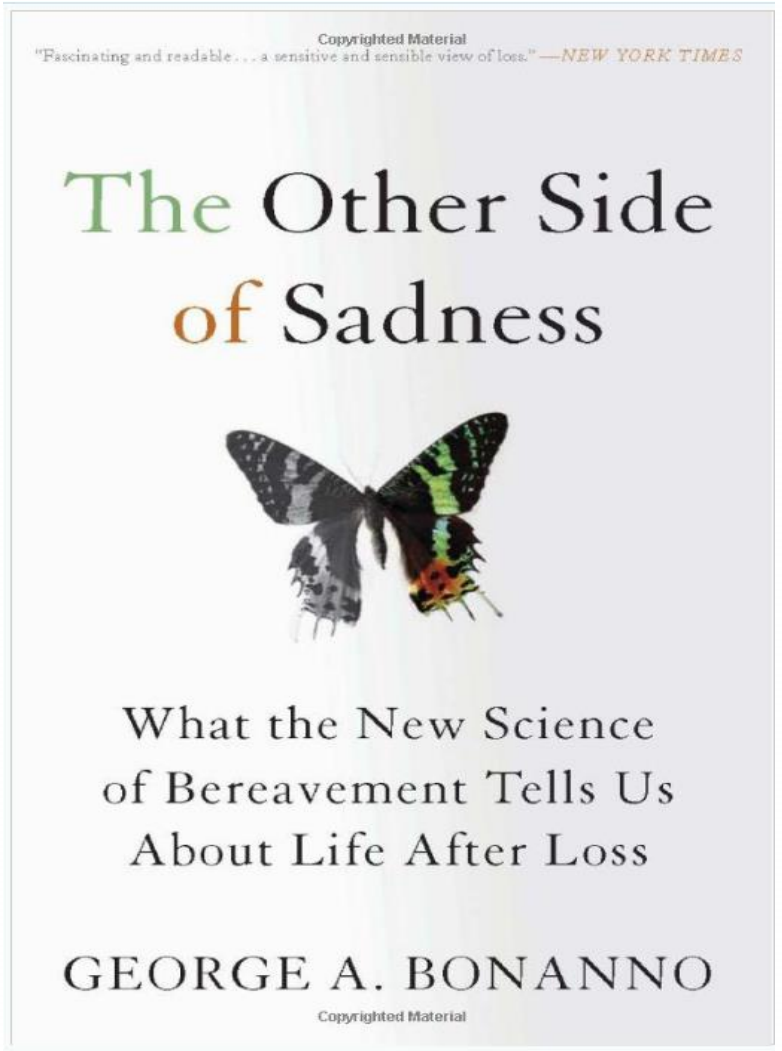
1. bevægelse fra en høj intensitet til en lavere intensitet i sorgen.
2. ingen intensitet i sorgen på noget tidspunkt.
3. vedvarende høj intensitet i sorgen over år.

Wortmann & Silver

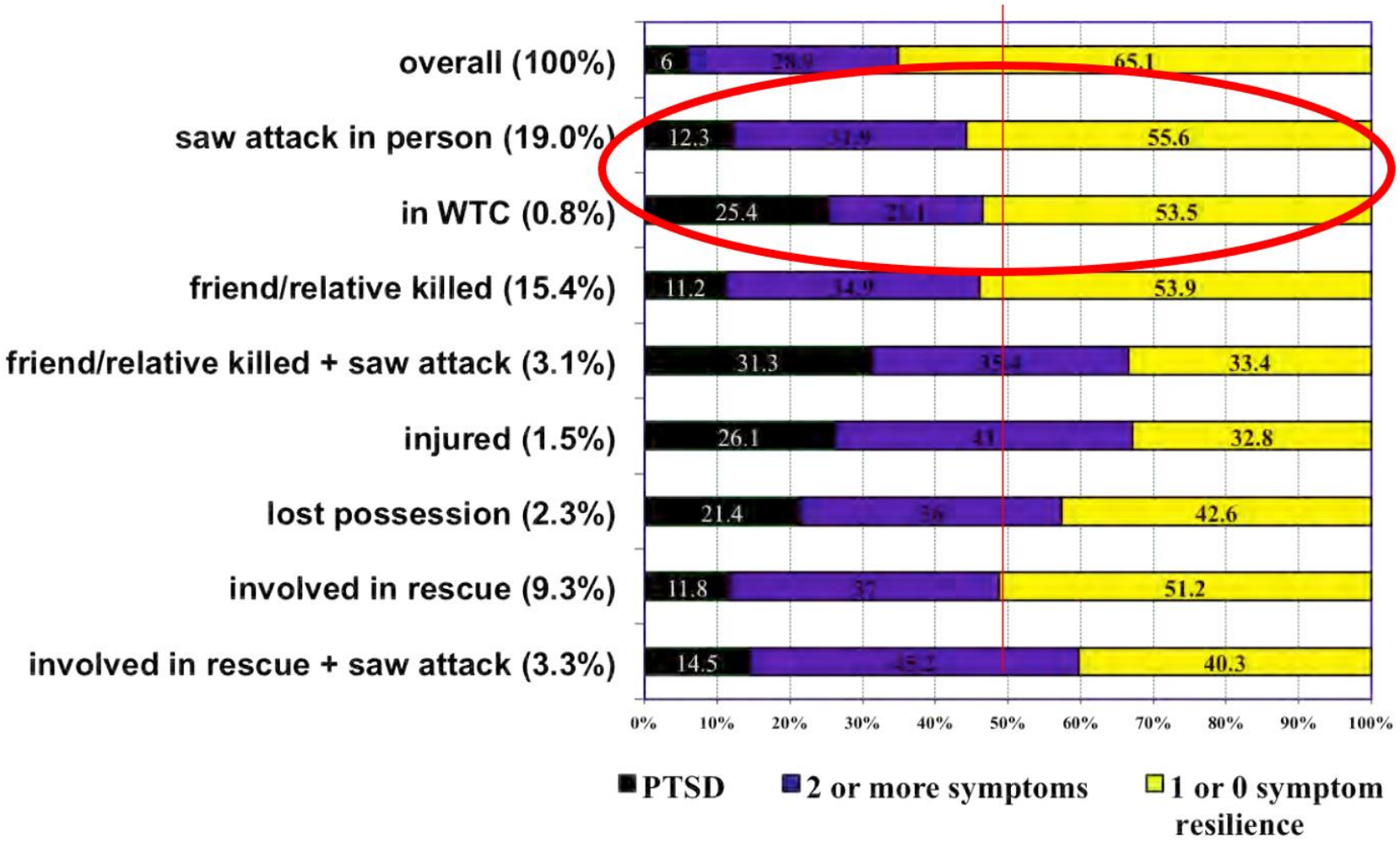
Antydninger af et indhold:

Hvorfor er vi så optagede af skrøbelighed?

(G. Bonanno)

Representative sample of New Yorkers first 6 months after 9/11 (N = 2752)

Bonanno, Galea et al., (2006, 2007) *Psychological Science, JCCP*

The Other Side of Sadness!

½ delen af dem, der mistede pårørende 11. sept. mødte tabet med rescillience – modstandskraft / ophøjet ro og oplevede ikke nogen målbar traumereaktion, ingen depression, fremviste – sammenlignet med andre i studiet – den laveste forekomst af psykologiske problemer.

Der var en mindre gruppe af sørgende, som var hårdere ramt end de øvrige. Det var dem, som mistede en pårørende og oplevede en del af angrebet selv. –
-Flashback of anxiety
Dem, der oplevede denne sorg havde den højeste forekomst af svære traumatiske reaktioner. Lige under 1/3 opfyldte kriterierne for PTSD. Det er nogenlunde den højeste forekomst af PTSD tilfælde, nogen hændelse kan fremkalde. Og alligevel - nogenlunde samme antal personer, som havde oplevet denne rædsel – havde ingen traumreaktion overhovedet.

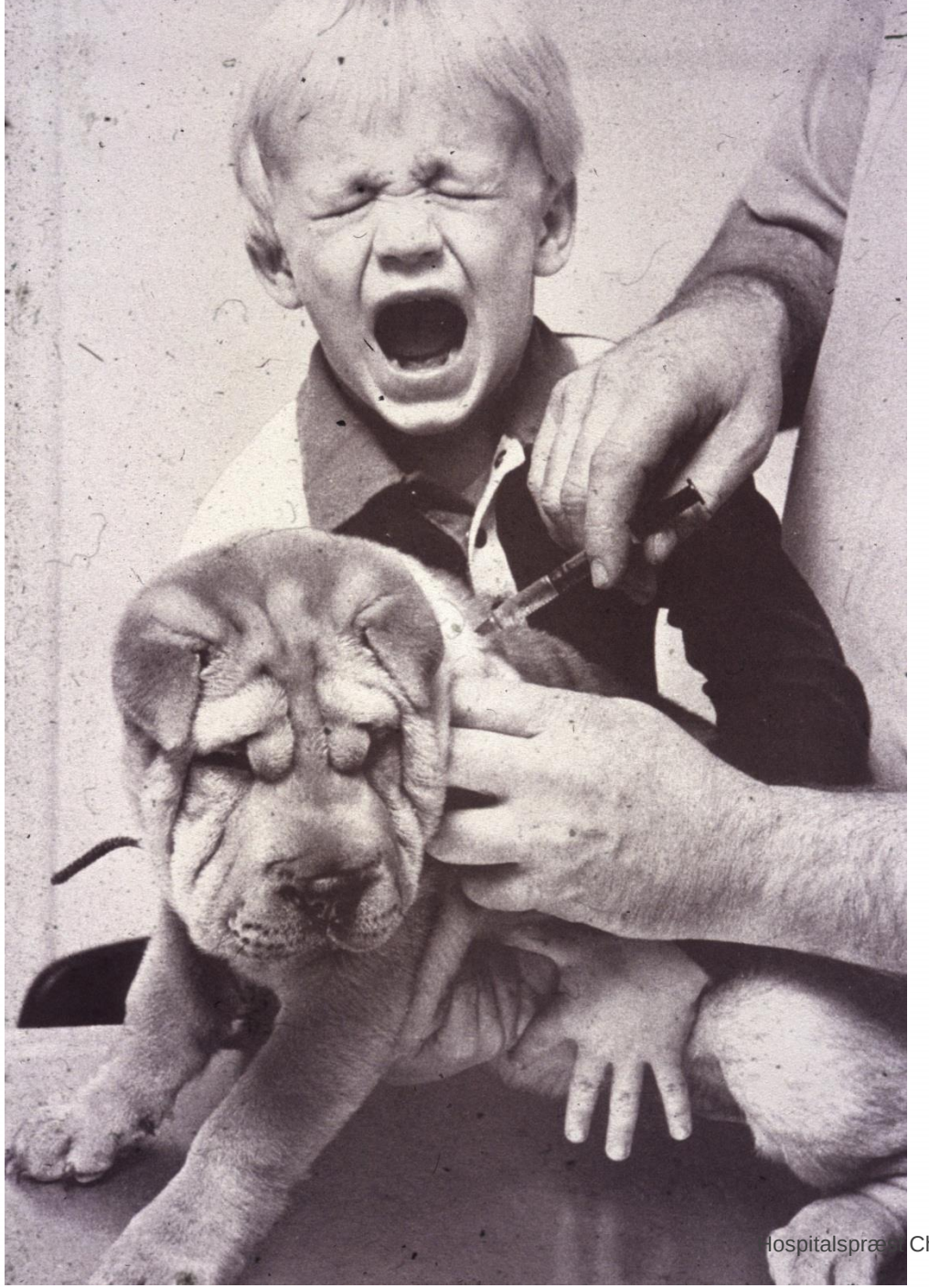
Bonanno. The Other Side of Sadness. Basic Books NY 2009.

eller …

”… er det underligt, hvis man bliver ved med at trække folk hen til en klippekant, at de til sidst falder ned?”

Richard Gist, Repress Yourself, by Lauren Slater , The New York Times 2003/02/23

Hvordan reagerer det sen-moderne menneske på rystelser?

Coping	Traditionelle samfund	Moderne samfund	Sen-moderne samfund
Styrke viser sig i…	Bøn	Tavshed / Stilhed	”Tale om det”
Coping-strategi	Rituel	Private følelser	Ekspressionisme
Netværk	Naboer / slægt	Kernefamilie	Selvhjælpsgruppen
Opsyn ved …	Præsten (mand) / Naboer	Lægen (mand) / Naboer	Rådgiver (kvinde)
Opsyn med …	Sjælen / levned	Krop / levned	Følelser

Tony Walter. The Revival of Death. Routhledge. London 1994.

Sorgens mangfoldighed

Menneskers måde at reagere på at miste en nærtstående ved død er mangfoldige. Ligesom ethvert menneskes fingeraftryk er unikt for det enkelte individ, så er det enkelte individs måde at gennemleve og udtrykke sin sorg også unik, …

Margaret Stroebe - i et foredrag.

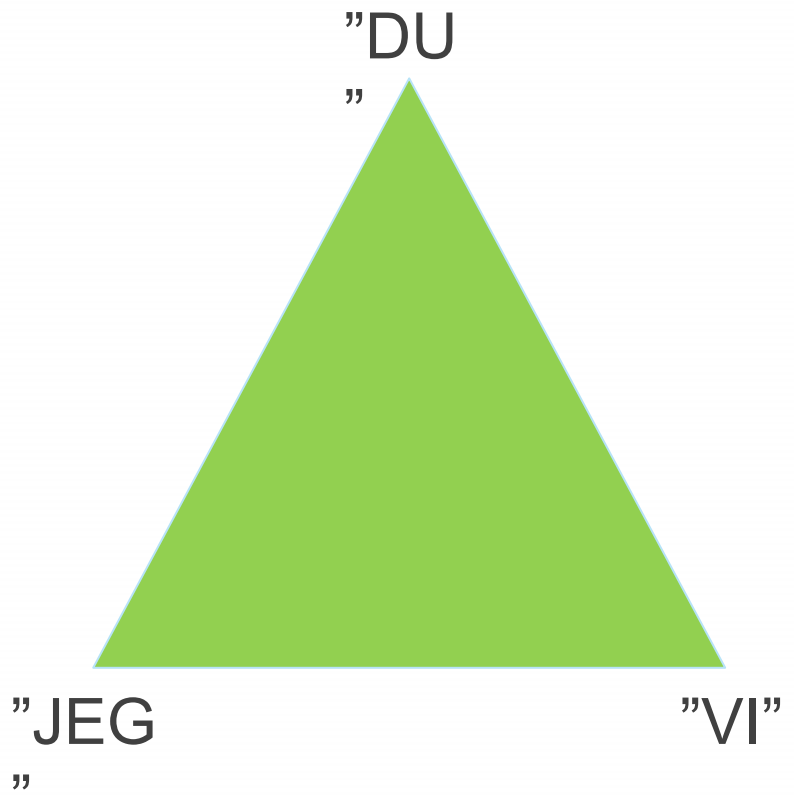
Sorgen over tabet af en nærtstående kan opleves som en ”amputation”

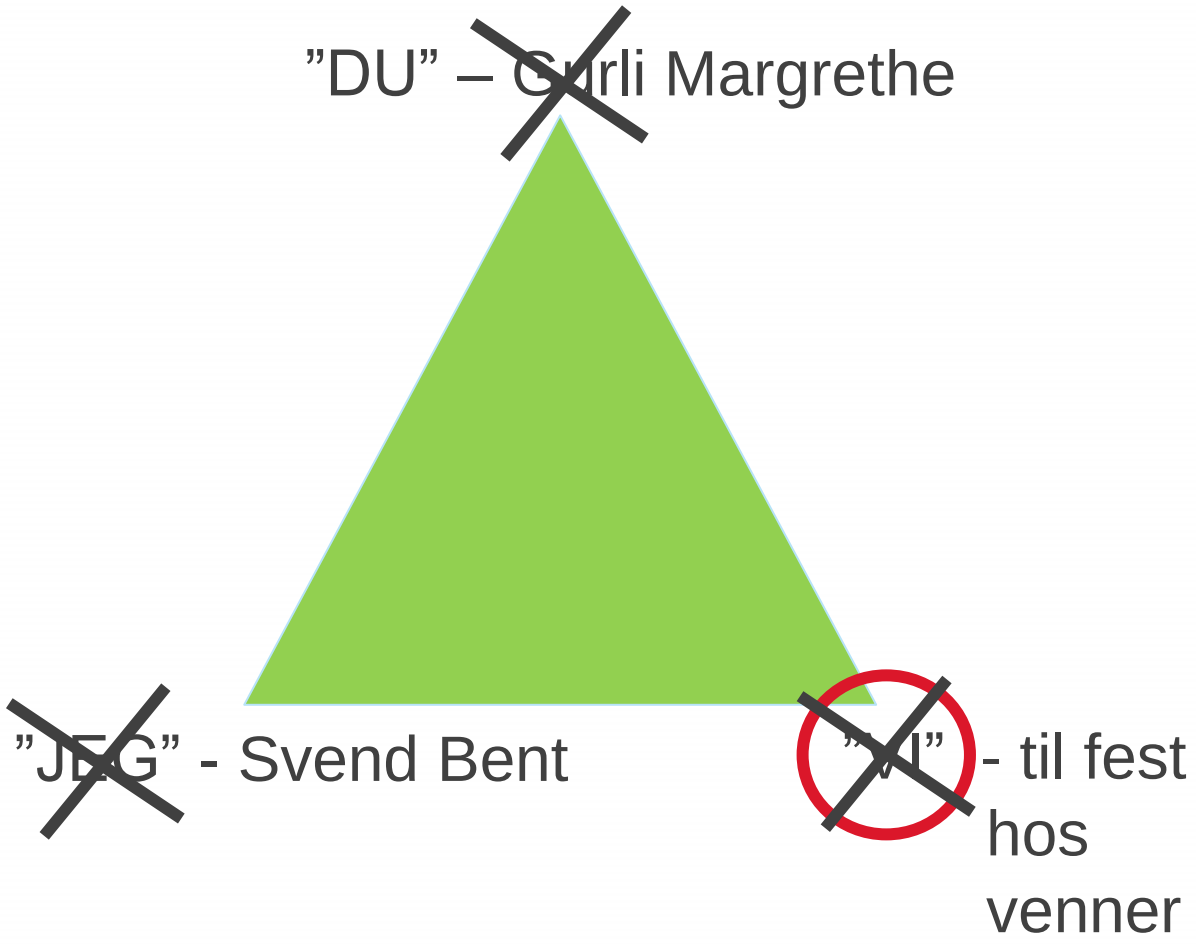

Jeg savner også min bedre halvdel, fordi hun ikke alene var mit livsvidne, hun var også blevet en uerstattelig del af min selvforståelse. En identitetsgivende medleverske. Hendes uventede død virkede som en amputation af en livsvigtig legemsdel. Nu her bagefter har jeg erfaret, hvad man nok ikke tænker over, medens det udvikler sig, hvordan et livsvarigt parforhold egentlig fungerer, når det er bedst. Matematisk formuleret sådan: 1 + 1 = 3. Sammen er vi mere, end vi blot er hver for sig. Samlivets merværdi kan ikke overvurderes. Så meget mere alvorlig er da den mangelsygdom, enkemanden let rammes af ved pludselig at se sig selv

LEIF HJERNØE forfatter, korpussølvsmed og fhv. højskolelærer. Politiken 4. juli 2021.

”DU
”
”JEG
”
”VI”

”DU” – Gurli Margrethe
”JEG” - Svend Bent
”VI” - til fest hos venner

Eksistentiel / åndelig krisedefinition 2:

"... krisen eller den mistede forståelse hænger sammen med *det at miste et medmenneske, som var ens selvforståelse, hvis tilstedeværelse var identisk med ens selvforståelse*."

Kjeld Holm

Forældre, som mister børn: eksistentiel sorg / vrede

”Nu er alt tomt og indholdsløst – der er ikke grund til at leve længere.”

Tanker om selvmord.
Cf-patients mor

”Sorgen er fuldt så meget en del af livet som kærlighedens fryd; den er – måske – den pris vi må betale for kærligheden – hengivenhedens pris!”

Collin Murray Parkes

”Sorg er kærlighedens pris!”

Bent Falk